

De Poemp

DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN

NUMMER 96 □ 10-12/2017 □ P309458 □ AK 2560 NIJLEN1

In 1914 werd het Kasteel van Terlaken platgebrand door het Belgische leger. Eigenaar Baron de Roye de Wichien liet na de oorlog het verwoeste kasteel niet heropbouwen. Hij verkoos met de oorlogsschadevergoeding drie merkwaardige modelhoeven te bouwen. Twee aan de Liersesteenweg, de nummers 103 en 105, en een in de Bartstraat 23 (zie hierboven de fraaie tekening van Marc Verreydt).

Zondag 10 september
2017 : 500 wandelaars
ontdekten het land van
Terlaken in Kessel

*N*et is niet makkelijk om elk jaar weer een nieuw monument “te openen” in onze betrekkelijk kleine gemeente. Toch heeft de werkgroep OMD van de Cultuurraad dit jaar 500 wandelaars kunnen verleiden tot een aangename en interessante wandeling in “het land van Terlaken”.

Terlaken

Het landschap ten zuiden van Kessel-centrum langs de vallei van de Grote Nete en de Lindekensbeek werd ooit opgesmukt door het kasteel Terlaken, onder meer ook wel Kesselhof genoemd. In 1914 bleek het in de vuurlijn tussen de forten van Kessel en Lier te staan en werd daarom door het

Belgische leger volledig afgestookt. De OMD-groep noemde voor de gelegenheid dit prachtige, landelijke gebied “Land van Terlaken”.

Verborgen geschiedenis

Het Europese thema van Open Monumentendag was dit jaar “Monument in Landschap”. Helaas verdween door de grondige oorlogsafbraak in 1914 het kasteel Terlaken. Beperkte opgravingen konden in 1977 restanten (ophaalbrug, poortgebouw, omwalling) blootleggen. Met des te meer zorg willen wij het fraaie landschap verdedigen en de herinnering aan het Kesselhof koesteren en levend houden. OMD bracht de vaak verborgen geschiedenis van Terlaken weer volop onder de aandacht!

Een beperkt overzicht

- De OMD-wandeling startte nabij de historische St.-Lambertuskerk. Wist je dat de bouw van een stenen kerk in Kessel startte rond 1340? (Zie ook de talrijke bijdragen van Frans Lens in De Poemp)
- De helaas in 1915 vernielde molen op het Moleneinde aan de Dongelstraat had een voorgeschiedenis die terugging tot in de 13de eeuw
- Wat verder op de wandeling vinden we het hoeveke van Louis van Switsers, de kruidenspecialist-belezer. Merkwaardig genoeg ontsnapte zijn boerderij aan de grote oorlogsafbraak van 1914.
- Kessel-Dorp ligt op 11 m boven de zeespiegel. Aan de Lindekensbeek wordt dat 4 tot 4,5 m.
- De eerste brouwerij van de bijvangdorpen van Lier werd in 1760 gevestigd in de bijgebouwen van het kasteel Terlaken (zie ook “Moet er geen bier zijn” van een schalkse Frans Lens in Poemp 37, blz. 10 en 11).

De Nete

Nog verder reikt de geschiedenis van de Grote en de Kleine Nete, die onze dorpen als het ware omarmen. Een twintig miljoen jaar geleden trok de zee zich terug uit onze gewesten. Op een diepte van 2 tot 3 meter vinden we nu nog altijd het toen afgezette olijfgroen zeezand (Lees voor meer bijzonderheden ook Pol Van Camp in Poemp 93, blz 2 – 5 : “Onze ijzeren bodem”). In een drooggelegde visvijver aan de Grote Nete werden in 1986 een grote hoeveelheid Romeinse objecten gevonden. Deze vondsten doen vermoeden dat nabij Terlaken een permanente Romeinse kampplaats was. Terlaken bakermat van Kessel?

Voorlopig besluit : een brochure?

Voor deze beperkte bijdrage werd onder meer De Poemp en de OMD Gidsenbundel 2017 geraadpleegd. De werkgroep OMD dringt erop aan dat deze bundel in een aangepaste vorm voor de ongetwijfeld talrijke belangstellenden door het gemeentebestuur zou gepubliceerd worden, zoals dat ook voor vorige uitgaven van Open Monumenten het geval was.

De Poemp is er ondertussen fier op dat onze bestuursleden Marc Verreydt en Frans Lens mede de bekwame koptrekkers waren van Open Monumentendag 2017, waaraan overigens ook Poempisten Pol Van Camp en ondergetekende overtuigd meewerkten.

Walter Caethoven.

Gelukkig 2018!

Lieve Lezeres en beste Lezer,

Hoe ouder men wordt, hoe sneller de tijd gaat! Mei 1981 verscheen het eerste nummer van De Poemp. Een blik terug, een blik vooruit! schreven wij toen resoluut namens zo'n twintig bestuursleden. In 2017 is het aantal bestuursleden nagenoeg gehalveerd. Wij hebben helaas moeten afscheid nemen van een hele reeks vriendinnen en vrienden. Toch trekken wij onze rit in het nieuwe jaar naar Poemp nummer 100 door, dat hebben wij alvast beslist. Wij blijven poempen voor zo'n tweeduizend trouwe lezers, en dat geeft ons moed, beste mensen. Altijd welkom overigens met een vraag of voorstel. Na een haast te snel voorbijgevoleden 2017 wensen wij al onze lezers alvast een zalig kerstfeest en een gelukkig 2018!

Uw Poemp.

Het Sonneheem van Chiro Jong Leven feestelijk in gebruik genomen!

Op 10 september 2017 werd het nieuwe chiroheem in de Rector de Ramstraat van Nijlen feestelijk in gebruik genomen. Bij de (binnen)afwerking van het lokaal had een afvaardiging van zowel leiding als oud-leiding nog duchtig de handen uit de mouwen moeten steken. Respect, jongens!

Naar de glunderende stichter en proost Tjeu Sonnemans werd het nieuwe lokaal “Sonneheem” geheten. Het voldoet aan de nieuwste bouwvoorschriften, zodat het ook kan gebruikt worden voor jongeren met een beperking.

Buiteninrichting

Soms wegen de laatste loodjes het zwaarst. Een prachtig nieuw jeugdheem vraagt ook een nieuwe buiteninrichting. De bouwploeg wil het domein toegankelijker maken met echt kindvriendelijke speelzones. Ook de door het bouwen omgewoelde grasvelden moeten hersteld worden. En tenslotte zal een omheining de veiligheid bevorderen... Raming : 57.000 € in het totaal !

Impuls

In oktober 2017 kwam aanmoedigend nieuws van Vlaams minister Ben Weyts. Hij stelt een “impuls” van 500.000 € voor Vlaamse jeugdverblijven ter beschikking. “Het aanbod van jeugdverblijven voor jongeren met een beperking is nog te klein in Vlaanderen”, zegt hij. Vier jeugdverblijven: Nijlen, Overijse, Westende en Heuvelland worden daarom in dit verband alvast gesteund. Een mooi initiatief van de minister. Zo kan chiro Jong Leven de buiteninrichting van het Sonneheem makkelijker afronden! Nogmaals: respect, chiro mensen, voor het vele werk!

Walter Caethoven.

Een prachtig nieuw jeugdheem vraagt ook een nieuwe buiteninrichting!

Voor de historiek: lees onder meer Poemp 93, p. 10-12.

1914 - 1918

De “Groote Oorlog” zoals Meester Nelis, mijn vader, hem bij de aanvang beleefde

2014-18

100 jaar Groote Oorlog

In mei 1986 publiceerde Meester Van Camp al een bijdrage in Poemp 14 over Wereldoorlog I, waarbij hij onder andere een beroep deed op teksten van Meester Nelis. Zoon Juul Nelis ontdekte voor ons de oorspronkelijke geschriften die hij in deze Poemp brengt. Hoe onze mensen de schok van het begin van WO I opvingen, leest u in zijn bijdrage.

Einde juli begin augustus 1914 was het mobilisatie. 's Nachts kregen de dienstplichtigen hun oproepingsbrief. Ze moesten de volgende morgen met de eerste trein vertrekken. Ze trokken op in de stellige overtuiging dat het slechts voor drie of vier weken zou zijn. Enkel om de grenzen te bewaken, zoals het was gebeurd in 1870.

Als bij toverslag vielen handel en nijverheid stil. De dorpelingen troeften samen en bespraken de gebeurtenissen. De vaderlandsliefde steeg ten top en toen we op 4 augustus werkelijk in oorlog geraakten, trokken vele jongeren als vrijwilliger op om het land te dienen. Niemand vermoedde wat hun te wachten stond. De kranten deden hun duit in het zakje door dagelijks de geweldige successen van ons leger te melden: “Twintig, ja dertigduizend krijgsgevangenen gemaakt! De vijand overal teruggedragen en op de vlucht.” Ons naïeve volk slikte dit alles als koek en ei en was er vast van overtuigd dat ons kleine leger de vijand op de knieën zou krijgen.

4 augustus 1914 : Duitsers overrompelen ons land

De geestdrift daalde snel toen de eerste lijsten van gesneuvelden in de kranten begonnen te verschijnen.

De vierde augustus trokken de Duitsers over de Belgische grens. Diezelfde avond stonden ze voor de Maas en de zesde trokken ze Luik binnen, terwijl de omliggende forten nog stand hielden.

We lazen in de kranten over de verdediging van Luik, de Slag bij Halen en andere heldendaden. We waren fier op de prestaties van ons leger.

We vernamen de gruweldaden in Leuven, Aarschot en andere plaatsen en verwensten de wrede barbaren.

Telkens we troepen zagen voortbijtrekken, verwachtten we een beslissende zege, doch de vijand kwam steeds dichterbij.

Antwerpen : versterkte vesting

Vanaf de eerste dagen van de oorlog begon men de versterkte vesting Antwerpen in staat van verdediging te brengen.

Koortsachtig werd gewerkt. De fortengordel werd ontdaan van alles wat het zicht belemmerde : huizen werden afgebroken, bomen omgehakt en struiken geroid.

Er werden loopgraven aangelegd, prikkeldraad gespannen en putjes gegraven met daarin scherp gepunte paaltjes ter afweer tegen cavalerie.

De welfsels der forten werden versterkt. Iedereen die er werkte ontving vijf frank per dag.

”Daar heb ik ook als veertienjarige twee dagen loon gekregen. Ik had met een kapmes een paar boompjes omgehakt.”

Daar kon nu wel geen vijand door, zo dacht iedereen. Maar hoe weinig heeft het gebaat !

Ulaan te Bouwel doodgeschoten

Halfweg september liep Herenthout leeg. Ulanen (Duitse verkenners te paard) waren er slaags geraakt met Belgische soldaten.

Een week later kregen we vluchtelingen uit Heist-op-den-Berg en Itegem. In Bouwel werd een Ulaan doodgeschoten. Het verwekte heel wat herrie eer de man begraven was. Hij had eerst een tijdje op een kruiwagen voor het station gelegen, eer hij nabij de spoorweg in de grond werd gestopt. Gans de oorlog heeft het hele dorp in angst geleefd, uit schrik dat de

Duitsers het graf zouden vinden. Die kwamen er zelfs de schoolkinderen ondervragen.

De volgende dagen werden er patrouilles gezien bij Hullebrug. In Duffel werd zwaar gevochten. De dertigste september drongen de Duitsers tussen Bevel en Gestel tot Lier door. Het kanongebulder kwam dreigend dichterbij. Toch bleven we nog betrekkelijk rustig.

Granaten en een zeppelin over Nijlen

Een afdeling jagers te paard had die dag nog een verkenning uitgevoerd in de omgeving van Morkhoven. De mannen hielden halt voor onze deur en vertelden ons dat ze niets hadden opgemerkt. We mochten rustig gaan slapen. We kleedden ons die avond uit en gingen te bed. Om op alles voorbereid te zijn hadden we de vorige nachten gekleed geslapen. Alles was klaar voor de vlucht. Het paard stond op stal en de wagen voor de deur. Een paar matrassen en noodzakelijk geachte voorwerpen lagen gereed op het biljart. Dit alles om bij het minste onraad te kunnen vertrekken.

Vluchtelingen die in die nacht uit Herenthout terugkeerden - ze waren er naartoe gegaan om hun dieren te voederen - vertelden dat ze niet langs de steenweg hadden durven gaan, omdat daar zoveel lawaai was. Dit had ons moeten doen nadenken. Om ongeveer drie uur in die nacht werden we brutaal in onze rust gestoord. Granaten vielen in het dorp. Ze sloegen in op de pastorie, het bejaardenhuis en nog enkele andere plaatsen. Na een tiental inslagen hield het bombardement op. Wat was er gebeurd? Het geschut van Kesselfort wou, naar het schijnt, de Duitsers beschieten, maar hun kanonnen droegen niet ver genoeg en zo kwamen de projectielen in ons dorp terecht! Op dat ogenblik vloog ook een zeppelin over Nijlen.

Op de vlucht

Nu was het tijd. Haastig werd de wagen geladen. We vertrokken in de richting van Broechem.

Het was een akelige nacht. In het zuiden woedde een reusachtige brand, het kasteel van Gestel. Boven ons snorde rustig die gevaarlijke sigaar. Vanuit Broechem werd er, zonder resultaat, op geschoten met geweren en mitrailleurs.

Ver gingen we niet. Een kilometer buiten het dorp hielden we halt en wachtten de dag af. Alles bleef rustig en toen het licht werd, keerden we naar huis terug om de eventuele schade op te nemen. Wagen en bepakkings lieten we ter plaatse.

Bij ons thuis hebben we zo wat rond gekeken en vastgesteld dat alles in orde was. We beslisten de wagen dan maar terug te halen. Plots, rond zeven uur, kwamen mensen vanuit de Herenthoutse steenweg het dorp ingelopen schreeuwend: "De Duitsers zijn daar!" Iedereen sloeg op de vlucht. In een mum van tijd was Nijlen leeg. De besten vluchtten met paard en kar, anderen met kruiwagens of handkar.

"De dorpskom in 1914"
Schets van Meester Nelis.

Velen droegen hun hebben en houden op de rug. De baan zag zwart van het volk.

Binnen de ring der forten mochten we niet komen. Aan de Lammerenberg werd dan maar de weg naar het neutrale Nederland ingeslagen. We geraakten tot Sint-Lenaarts. Na ons vertrek werd Nijlen niet dadelijk bezet.

De derde oktober waren er nog Belgische soldaten. De vijfde echter werden vluchtelingen, die een kijkje wilden gaan nemen, vanop de Netebrug, die was opgeblazen, op gewerschoten onthaald. Op 9 oktober viel Antwerpen. Die nacht was rood gekleurd door de gloed van de petroleumtanks te Hoboken, die door het aftrekkende Belgische leger in brand waren gestoken.

Weer thuis

Waarom nu nog langer gevlucht? We meenden dat de Duitsers de oorlog hadden gewonnen.

Op de tiende reden we met de fiets over Pulderbos en Grobbendonk op verkenning naar huis. Niet langs de forten om soldaten te vermijden.

Wat zagen de dorpen er erbarmelijk uit! De huisdieren liepen gewoon op straat en geen mens was er te zien. Overal lag huisraad en meubilair op de weg. In Grobbendonk stond zelfs een biljart buiten. Overal zagen we sporen van ruitery, maar we ontmoetten niemand. We kwamen tenslotte in Nijlen aan.

Aan "De Lelie" was de straat afgesloten: een houten schutting liet enkel de straat vrij. Een verlaten fiets met doorgesneden banden stond er tegen de gevel.

Aan de bocht bij "De Doornboom" stond ons hart stil. Recht over het gemeentehuis was een Duitser aan zijn fiets bezig. Zou hij schieten?

Gelukkig was de furie der Germanen ietwat geluwd. Die man had trouwens meer het uitzicht van een vredelievende boer dan van een moordenaar.

"Sie müssen wieder nach Hause kehren. Es gibt keinen Krieg mehr." zei hij. En hij voegde er nog aan toe: "Arm Vaterland, arm Belgien." Voor ons was die man de braafste van zijn gevreesde volk.

Aan de lindeboom in het centrum stonden er nog andere soldaten, maar ze trokken na korte tijd weg. Nu hadden we gelegenheid eens rond

te kijken. Het was wel de moeite waard. De straat lag bezaaid met allerhande zaken : stoelen, stukke fietsen en andere zaken, maar vooral lege wijnflessen. De beide brouwers en de pastoor bleken wel degelijk gepluimd! De deuren van alle huizen waren opengebrouwen. En wat zag het er binnen uit! De meeste woningen waren als paardenstallen gebruikt en zaten een voet dik onder de mest.

De eettafels stonden erbij zoals ze verlaten waren : vol etensresten, grote brokken chocolade en Duits soldatenbrood. We durfden er niet aankomen, uit vrees voor vergiftiging.

Alles in de huizen was doorzocht. Soldaten, dieven en vagebonden hadden er lelijk huisgehouden. Kerels van het ras van Dokus Van Looy, een Nijlense vagebond die zijn hele leven in Merksplas had doorgebracht. Hij en "Kloekske", een andere landloper, - men had er veel in die tijd - waren de schrik van de Nijlense kinderen. "Die dagen heb ik Dokus Van Looy voor de eerste en enige maal in mijn leven gezien. Hij paste een paar schoenen van brouwer Vervoort en nam ze mee."

Na onze verkenningstocht keerden we terug naar Sint-Lenaarts en 's anderdaags keerden we terug naar huis. De volgende dagen was er een aanhoudende stroom van terugkerende vluchtelingen.

De tuin van het bejaardentehuis recht over onze deur was de verzamelplaats van de lokale veestapel. Alles was daar bij elkaar gejaagd: enkele schapen en varkens, maar wel een honderdtal geiten liepen er rond. In die tijd had iedere burger minstens een paar geiten.

Hoe moest men uit deze "ark van Noë" zijn eigendom vissen ?

De vluchtelingen die de volgende dagen terugkeerden, namen mee wat hun beviel. Soms meer dan ze voorheen bezaten. Een vrouw die langs de tuin liep, hoorde ik zeggen: "Kijk toch mijn geitjes, hoe ze me nog kennen !" De dieren, die in geen dagen

nog mensen hadden gezien, liepen natuurlijk naar iedereen die in hun buurt kwam. Vele dieren geraakten zo in vreemde handen en hopen huishoudelijk gerei veranderden van eigenaar. Dit alles was door de vroegste thuiscomers bij hun "gaan kijken" meegenomen.

Als men nadien iemand bij die weinig eerlijke "kijkers" wou rangschikken, zei men : "t Is er een van vroeg thuis !"

Sommige Nijlenaars deden in die tijd hun naam van "Sparrijders" geen oneer aan ! Eén herkende grotere varkens dan de zijne die hij had achter gelaten. Een ander gaf een kalf zwarte vlekken met schoensmeer, opdat het dier niet herkend zou worden.

We hadden thuis een vaars die een oom bij ons had achter gelaten. Toen

Lier lag grotendeels in puin. Daar was hard gevochten. Aan de loopgrachten tussen het fort van Kessel en dat van Lier zagen we menig houten kruisje met als opschrift : "Hier ruht ein tapferer Belgischer Krieger". Ook menig Duitser had er zijn graf. In Emblem aan de weg naar Broechem lag het versierde graf van Friedrich Sier aus Duisburg, gevallen in Wommelgem." In de tuin van het Casino aan het station te Lier lag een Engelsman. Mogelijk een der eersten die België te hulp was gekomen.

Binnen de omheining van het gedenkteken van Tony Bergmann aan de vest te Lier lagen twee Duitsers, een officier en een soldaat. De pinhelmen lagen op hun graven. Officieren hadden een hogere pin op hun helm. Al deze ongelukkigen heeft men later bij elkaar gebracht op een

Op de militaire begraafplaats te Lier werden 143 jongens naamloos begraven. (zie Poemp 87/88).

we thuis kwamen, was ze verdwenen. Een stroper, die 's nachts op zijn ronde de roef had gezien, kwam ons het waar en wie vertellen...

Honderden ruzies en betwistingen zijn het gevolg geweest van die verwarring. Stilaan viel het dorpsleven echter terug in zijn gewone plooi. Ons dorp had betrekkelijk weinig geleden. Drie huizen, de kerk (was totaal uitgebrand), de drie molens en een slijperij waren verwoest.

Lier

Erger was het gesteld in de omgeving.

militair kerkhof aan de Mechelsesteenweg te Lier.

Graan en gist

Oorlog brengt de mensen een voortdurende zorg om aan het nodige voedsel te geraken. Dat ondervonden we reeds dadelijk na onze vlucht. We haalden bloem in Antwerpen. Maar hoe aan de nodige gist geraken ? In de brouwerijen dreef gist op het bier in de koelkelders. "Zo ben ik met een melkkan te voet naar Lier gegaan om gist te halen bij de brouwerij de

Draaiboom naast het Marnixhof.”

Later werd met zuurdeeg gebakken, maar het brood rees niet en we aten klonterig brood. Voor het malen van het graan werd de rosmolen van Beirens weer in werking gesteld.

In een schuur van ongeveer zes op zes was een groot houten tandrad aan de zoldering vastgemaakt. Een paard deed het draaien en daardoor werden in een aanpalende plaats de molenstenen in beweging gebracht. Die wijze van graan malen is slechts een paar weken nodig geweest. Tot maalter Verbist zijn “vuurmolen”, die met een motor werkte, weer kon gebruiken.

Er kwam schaarste aan alle voedingsmiddelen. Het wit brood verdween en maakte plaats voor donker rogge- of tarwebrood. Het “Amerikaans Comité” trad in werking en verkocht wekelijks allerhande voedingswaren: meel, spek, vet, zwarte bonen, kunst-honig, suiker e.a. Alles werd per rantsoen ingedeeld.

In de scholen werd soep verstrekt. Iedere leerling kreeg per dag een grote kom met een koek erbij. In het begin een witte, later een grijze. Soms was er zelfs een stukje cacao.

De Amerikaanse bloem was niet altijd van goede kwaliteit. Ze werd dikwijls aangelengd met maïsmeel. Dat gaf als resultaat een brood dat zeer mooi oogde qua kleur en uitzicht, maar smaakte als kippenvoer. De velden werden opgemeten en de boeren moesten leveren naarmate de oppervlakte die ze bebouwden. Voor de meeste buitenmensen was het leven nogal draaglijk, omdat ze minstens een paar “roeden” land bebouwden, maar de stedelingen leden honger. Dagelijks zag men er honderden te voet, omwille van de controle op de tram, naar de buiten komen om een vrachtje aardappelen, om boter of brood.

Dit smokkelen was verboden en menigeen liep in de handen van een Duitse patrouille of van een “boterhond” (een burger in dienst van de Duitse politie). Zo wou een smokke-

laarster zich in de Statiestraat redden door een woning binnen te lopen en kwam pardoes in de Duitse “Kommandantur” terecht.

In die tijd werd ook veel gestolen, vooral velden en tuinen werden druk bezocht. In alle gemeenten werd een wacht ingesteld. Jonge mannen moesten 's nachts doorheen de velden patrouilleren, maar ze besteedden meer tijd aan kattenkwaad dan aan bewaking. Dat alles belette niet dat er gevaarlijke bendes ontstonden. Zo bleven de bendes van Luie Sus en van Nauwelaerts tot een hele tijd na de oorlog de schrik van de streek.

Bossen geplunderd, gas noch elektriciteit

Kolen werden schaars en duur. Dus haalden velen, en niet altijd de armsten, de brandstof waar ze te halen was, namelijk in de bossen. Een bos in de “Sneppenbek” werd op één nacht totaal geplunderd. Zodra het duister werd, hoorde men in de winter de kruiwagens van de houtdieven over de bevroren grond dokkeren.

Gaan kijken wie zich aan die daden bezondigde, was nutteloos. Het was zo donker als de hel buiten, want nergens brandde licht. Ons dorp had noch elektriciteit, noch gasleidingen. Men moest zich met andere middelen behelpen.

De boeren hadden hun open haard. Andere mensen gebruikten carbidlampen. Dikwijls echter, en vooral als men ze het meest nodig had, was de pit verstopt of kreeg het carbid te veel water, zodat men zonder licht viel. De meesten gebruikten een lichtje als een godslamp, een “peerken”. Dit was een wiekje dat op een kurk dreef in een glas voor een deel met water en olie gevuld.

Petroleum was omzeggens niet meer te koop en, indien wel, zeer duur en dikwijls met water aangelengd.

In de eerste maanden van de oorlog hadden we weinig last van de bezetting. Nu en dan trok een groep

soldaten al zingend door het dorp. De Feldgendarmen van Zandhoven vervingen onze rijkswachters. Hier eindigen de aantekeningen van mijn vader over de eerste oorlogsmaanden.

“Juil van meester Nelis”

Hoe de Grote Oorlog in Lier begon

In het wereldvreemde Lier “begon de oorlog één dag te vroeg.” Die maandagvoormiddag, 3 augustus 1914, speelde de beiaard, want het Sint-Gummaruscollege hield prijsuitdeling in De Valk, op de Grote Markt, en uit een volkswijk was een gouden bruiloft op weg naar de kerk: “witte maagdekens in wollige gaze, muzikanten “met koperen instrumenten aan de mond”, en de koets van “de oude verrimpelde feestelingen”. Plots zweeg de beiaard en begon de stormklok te luiden. De bruiloft stooft uiteen en de prijsuitdeling eindigde in een wanorde van weghollende gezagsdragers en prijzen gappende scholieren. De Lierenaars hebben nooit achterhaald wat er was gebeurd. Hadden militairen het gerucht verspreid dat de Duitsers bij Visé de grens overtrokken en weldra voor de poorten zouden opdagen? Of was op het stadhuis een telegram toegekomen met het nieuws dat de vijand in zicht was? In elk geval werd “Gerarke, de stadsbelleman” de straat opgestuurd om de burgerwacht en de weerbare mannen op te roepen. (...) Pas uren later kon men herademen: er kwam helemaal geen aanval die dag en het telegram, als het ooit heeft bestaan, was voor het onbekende Liers, boven Luik, bestemd!

Uit “Mijn land in de kering”, 1830 – 1980, deel 2, van Karel Van Isacker, p. 11.

Klas van Juffrouw De Bakker

Juffrouw Josephine De Bakker uit Nijlen was de eerste lekenleerkracht in de meisjesschool te Bevel. Zij startte in het schooljaar 1949 – 1950 en gaf les in de 2de graad. In mei 1957 huwde juffrouw De Bakker. Volgens het toenmalige reglement van het katholieke onderwijs moest een vrouwelijke leerkracht stoppen met les geven als ze huwde. In september, begin van het volgende schooljaar, werd Mevr. Aerts-De Bakker vervangen. Enkele jaren

later werd deze regel afgeschaft en mochten vrouwen na hun huwelijk blijven les geven. Fina De Bakker heeft wel verder les gegeven, maar in het gemeentelijke onderwijs .

Bij de foto:

Rij links: Gusta Serneels, Maria Nauwelaerts, Suzanne Goormans, Paula Grieten, Rachel Boeckx, Louisa Maris, Agnes Vingerhoets, Maria Hermans, Hilda De Smet, Louisa Buermans, Julia Van Gestel,

Maria Haepers, Amelie Van Hout, Lena Peeters en achteraan Juf. De Bakker.

Rij rechts: Maria Verdonck, Roza Berkenbosch, Maria Geerts, Roza Daems, Josée De Win, Florentine Van Limbergen, Paula Voet, Annie Dillen, Ria Buermans, Maria Spruyt, Georgette Gerits, Godelieve Verhaegen, Simonne Luyten.

*Lena Peeters
26.11.2017*

Ter overweging : vandalen?!

Het verleden heeft al vaak bewezen dat overheden voorzichtig moeten zijn met het brutaal afbreken van gebouwen of monumenten. Specialisten in die materie zijn ze meestal niet. Talrijke gemeenten zijn er na veertig jaar fusie nog niet uit wat ze moeten doen met hun oude gemeentehuizen. Hen nu alleen laten bepalen wat er met sommige kerkgebouwen moet gebeuren, zou dus zeer onvoorzichtig zijn.

Ik denk dat in deze materie onze aangesloten heemkundige of historische kringen wel de fijngevoeligheid hebben om overheden te begeleiden in dit soort van beleid om te beletten dat wat gedaan wordt eerder binnen de betekenis van vandalisme zou vallen.

(Ludo Helsen in "Heemkunde Gouw Antwerpen" nr. 3 – 2017 – p.1)

We ontvingen van Louis Van Tendeloo bijgaande fraaie foto van de kampioenenploeg 1946 – 1947, scholieren van FC Nijlen. Louis werd in 1930 te Nijlen geboren en verhuisde in 1952 naar Hemiksem, waar hij in 1988 burgemeester werd. Op zijn 87ste slaagde Louis erin de manschappen op de foto (onder meer Poempist Flor Dieltjens) te identificeren. Proficiat Louis, en hartelijk bedankt voor de foto. Je bent blijkbaar Nijlen niet vergeten! (Walter Caethoven)

Louis herkende voor u:

Staande van links naar rechts:

Bestuurslid Remi Boiy, Kapellebaan
 Stafke Heylen, Spoorweglei
 ? Kegelaers, Kapellebaan
 Willy De Poorter, café Kesselsesteenweg, aan voetbalplein
 Louis Van Tendeloo, Bouwelsesteenweg, café Korenbloem
 Gust Van Noten, Kerkstraat
 Fonne Franckx, Bevelsesteenweg, fabriek diamantslijpers
 Loodgieter Karel Verelst, voorzitter van de club, Statiestraat
 Jefke Van Peer, Rector de Ramstraat, Café Houthandel

Zittend/gekniel:

Marcel Davidson, Boshhoek, aan de spoorweg
 Jefke Van Looy, Bevelsesteenweg
 ? Somers ? , nabij Café Tikkenhaan
 Victor Aerts, familie Smiris
 Florent Dieltjens, Bouwelsesteenweg, bakkerij Nieuwe Parochie

Wie er nog meer van weet, mag altijd een briefke met wat uitleg bezorgen aan Walter Caethoven, Zandvekenvelden 12A. Bedankt op voorhand!

De linie of een veldslag in Kessel

Einde 17de eeuw waren onze gewesten in Spaanse handen. Toen koning Carlos II in 1700 kinderloos stierf, kwam zijn hele rijk in handen van Filips van Anjou, kleinzoon van de Franse koning Lodewijk de XIVde. Spanje en Frankrijk vormden nu één blok. Dit verstoorde de machtsverhoudingen in Europa. Engeland, Duitsland, Oostenrijk, de Republiek der Nederlanden en Portugal sloten een verbond tegen Frankrijk en trokken ten strijde. Waar gingen ze die slag uitvechten?

Detail Frickxkaart 1712. Tussen de "Petitte" en de "Grosse Nette" slingerde "de linie" zich door Terlaken.

De Fransen legden vanaf 1701 een verdedigingslijn aan tussen de Belgische kust en de Maas. Ze bestond uit diepe grachten beveiligd met een aarden wal en versterkt met boomstammen, zodat een paard in galop er niet over kon springen. Op geregelde afstanden werden voor de veiligheid schansen aangelegd. De uitvoering van de werken werd gedaan door opgeëiste 'pioniers', mannen uit de dorpen waar de linie werd gegraven. Ze maakten de grachten, legden versterkingen en taluds aan, kapten daarvoor hele bossen kaal en voerden boomstammen aan. De Franse linie liep van Antwerpen, deels langs de rivier het Schijn, door bos en veld richting Lier. Ze stak daar op de Kloosterheide de Kleine Nete over en liep vervolgens over eigendom van het klooster van Nazareth, door het huidige park van de Bist en het vroegere "soldatenplein" of oefenterrein van het leger, nu een wandelbos, aan 't Salvatorkapelletje.

In de buurt van de vroegere Dobbelhoef liep de linie in de richting van de Liersesteenweg tussen dit kapelletje zuidwaarts niet zo ver van en voorbij het kasteel van Terlaken. Vervolgens

liep de linie in een wijde bocht rond het kasteel, in de richting van de Grote Nete en vervolgens tot aan de Maas.

In de buurt van de afgebroken Dobbelhoef (Salvatorbaan) kwam het, vermoedelijk kort nadat de linie hier lag, tot een kort gewapend treffen [1]. Door sommigen werd het een beroemde veldslag genoemd, door anderen een korte schermutseling tussen beide legers. In het Kesselse archief is hierover niets te vinden...

Frans Lens.

[1] *En cet endroit, se livra en 1709 une bataille restée célèbre (in deze omgeving werd in 1709 een beroemd gebleven veldslag geleverd, (Schobbens, Promenades, p. 226). Dit zou, alhoewel onzeker, in 1709 gebeurd zijn.. Zie eveneens Bergmann: Geschiedenis van Lier, p. 315; ook in Natuur- en Stedenschoon, 42ste jg. nr. 4, p. 17, 1969. De linie wordt hier op een plan, waarop twee torens, in zigzagvorm voorgesteld. Voornaamste bron: De Franse linie, Peperbus, 4de jg. Nr 1, Jan.-Febr., 2002 p 9; en een opmetingsschets, zonder naamvermelding.*

Lezers schrijven

Louis Van Tendeloo vroeg De Poemp enkele adressen voor rouwbeklag. Wij hebben naar best vermogen aan dit verzoek voldaan. Louis is ondertussen een aantal Nijlense documenten uit zijn archief aan het verzamelen voor ons tijdschrift. Wij zijn echt benieuwd, Louis!

Ellen Van de Velde is voor het Kempens Diamantcentrum, alias Slijperij Lieckens, op zoek naar gidsen. Kennis of affiniteit met diamantbewerking is een pluspunt, schrijft zij in een Nieuwsbrief. Benieuwd? Telefoon Ellen op het nummer 0474 44 06 84 of schrijf een e-briefje naar ellen@kempenskarakter.be.

Lezer **Tom Stroobants** uit Schriek vroeg gegevens over de Kesselse Raymond Geelhand. Ons bestuurslid Frans Lens vond over Raymond geen informatie terug. Wij weten wel dat jonker Henri Jozef Geelhand in 1787 een groot gedeelte van de Bogaertse Heide nabij het kasteel opkocht. Hopelijk helpen we Tom zo eindje verder bij zijn opzoekingen.

Kasper Dupré wil met een boek Kessel op de geschiedkundige kaart zetten... en wou daartoe enkele foto's uit De Poemp overnemen. Wij hebben hem daarbij graag geholpen. Succes, Kasper!

- **Het Davidsfonds van O.-L.-Waver** bezorgde ons een bundel opmetingen van Bevelse percelen.

- Ons lid **Pierre Vingerhoets** vroeg en kreeg informatie van De Poemp bij het opmaken van zijn stamboom. Bij die gelegenheid kreeg onze heemkring van hem een omvangrijke reeks gedachtenisprentjes van Bevel, Kessel en Nijlen. Die stellen we graag ter inzage van andere zoekers. Oprechte dank, beste Pierre!

- **Irma Kets** bezorgde ons een oud krantenknipsel met de eerste voetbalploeg "De Toekomst". De krantenfoto is van mindere kwaliteit. Beschikt een van onze lezers of lezeressen over een originele foto van "De Toekomst"? Dan maken wij heel graag een kopie van die ploegfoto met Kloon Dams, Miel Kwes, Jef van Keskes, Jan van Nelles Haverhals, Pier Pitto, Fons Van Herck, Jef van Dolf Tielemans, Jef van Heilige Frans, Jef van Mieke Sooze, Sport van Mieke Sooze, Rakke van Gaus en Kop van Flippe. Dank, Irma, voor die rits echt-Nijlense namen!

- **Juul Nelis** stuurde ons enkele documenten uit de nalatenschap van zijn vader toe. Wij zullen die zorgvuldig bewaren. Vooral de brieven van de Nijlense soldaten van Napoleon zijn

belangrijk voor ons archief en komen zeker ooit van pas. Bedankt, Juul!

Giovan Cornelis uit Pulle/Zandhoven bezorgde ons een pak oude parochiebladen "Het Klokje van over de Beek". Pol en Priscilla hebben de bundel meteen een plaats gegeven in ons archief. Bedankt, Giovan!

Ons bestuurslid **Pol Van Camp** schonk De Poemp twee fotoboeken van wijlen zijn broer Frans over Nijlen en de KAJ. Dank, beste Pol!

Ons bestuurslid **Ludo Van Gestel** schonk onze heemkring onder meer verschillende kaften krantenknipsels. Zeker het bewaren in ons archief waard, beste Ludo!

De Poemp gedenkt genegen

Mitteke Van den Bogaert, echtgenote van Gustaaf Van der Keelen, lid van De Poemp, werd te Bouwel op 5 oktober 1929 geboren. Zij is zachtjes op 16 mei 2017 ingeslapen in het WZC Heilig Hart te Nijlen.

Jozef Bouwen werd te Nijlen geboren op 30 oktober 1943. Hij is zachtjes ingeslapen in het Heilig-Hartziekenhuis van Lier op 29 juli 2017. De burens zullen hem blijven gedenken als de man wachtend op de bank of op het muurtje voor een praatje met de burens.

Anna Verhaegen was de weduwe van François Budts. Zij werd te Kessel geboren op 28 juni 1932. Trouw lezeres van De Poemp is zij op 28 augustus 2017 in het WZC Heilig-Hart zachtjes van ons heengegaan. Zij was een moeder uit de duizend, die niet licht vergeten zal worden!

Jos Vervoort was de echtgenoot van José Vervoort. Hij werd op 5 januari 1923 te Wiekevorst geboren en is, na een moedige strijd, zachtjes van ons heengegaan op 1 september 2017. Jos was lid van OKRA. Wij zullen hem vooral herinneren als leider van het zangkoor O.-L.-Vrouw Nijlen.

Marcel Heylen, echtgenoot van Mariette Knaepkens, zal in onze gemeente vooral herinnerd worden als stichter van apotheek Heylen en als gewezen speler en bestuurslid van K.F.C. Nijlen. Marcel werd geboren te Nijlen op 19 mei 1926 en is thuis rustig ingeslapen op 7 september 2017. Als trouw lezer van De Poemp stond hij ons steeds behulpzaam te woord, wanneer wij een en ander "uit de tijd van toen" in herinnering moesten brengen.

Walter August Van Tendeloo werd te Nijlen geboren op 8 december 1935 en was weduwnaar van Angelina Lembregts. Hij was een trouw lezer van ons blad en in ons dorp vooral bekend als voorzitter en bestuurder van metaalwerken Van Tendeloo, erevoorzitter van UNIZO en lid van

NEOS. "Aan zijn familie heeft hij vele jaren van rustige bezorgdheid en vriendschap geschonken", zegt het gedenkkaartje terecht. Walter is thuis zachtjes ingeslapen op 8 september 2017.

Roger Vossenaar werd op 12 september 1948 te Deurne geboren. In de Nijlense Cultuurraad kende men hem als de bekwame cineast van "De Heksen van Nijlen". Hij overleed onverwacht in Nijlen op 13 september 2017.

Lucien Veltmans, echtgenoot van Maria Boeckxstaens, was een trouw lezer van De Poemp. Hij werd op 4 maart 1930 te Bevel geboren en is in het Heilig-Hartziekenhuis overleden op 11 november 2017. Onze welgemeende deelname aan familie en vrienden.

Mensen aan De Poemp

Jos Bastiaens, 03.481.81.90

Flor Dieltjens, 03.481.70.41

ereleden

Priscilla Buermans, 03.411.11.36

Walter Caethoven, 03.481.85.70

Hendrik Claes, 03.481.82.58

Frans Lens, 03.480.04.81

Lena Peeters, 03.481.73.99

Jos Thys, 03.411.21.98

Pol Van Camp, 03.481.74.38

Ludo Van Gestel, 03.481.85.47

Meisjes geboren te Nijlen in 1948 Eerste Communie 8 juni 1955 – 1ste leerjaar 1954-1955

Juffrouw Céline Horemans - Zuster Elma

Eerste rij boven van links naar rechts:

Simonne Bertels - Jenny Luyten - Celine Dillen - Annie Voorspoels - Mariette Dierikx - Rita Verschaeren - Rita Vercammen - Rosette Pappens - Mariette Janssens - Josée Verhaegen - Maria Hermans - Mariette Van de Vorst.

Tweede rij van links naar rechts:

Marie-Louise Vertommen - Hilda Van Tendeloo - Noëlla Van Peer - Roza Hens - Maria Derboven - Nicole Buyens - Monique Thijs - Alida Van de Velde - Marie-Louise De Mol - Simonne Hendrickx - Jacqueline Horemans.

Derde rij van links naar rechts:

Magda Claes - Rita Janssens - Simonne Van Immerseel - ?? - Lisette Callaerts - Simonne Cambre - Maria Van de Wouwer - Godelieve Leysen - Hilda Van Rompaey - Christiane Nuyts - Wivine Peeters - Simonne De Groot.

Vierde rij van links naar rechts:

Conny Serneels - Nicole Schoors - Maria Van Looy - Annie Van Looy - Jeanine Cavens - Christiane Dieltjens - Maria Meuris - Bernadette Op de Beek - Godelieve Van Den Broeck - Gusta Peeters.

Vooraan op de foto: Roza Helsen - Godelieve Mercelis - Nicole Dillen.

Foto werd bezorgd door Céline Dillen.

Werkten mee aan dit nummer :

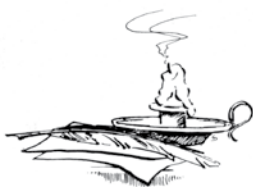
Redactie : Priscilla Buermans, Walter Caethoven, Rik Claes, Frans Lens, Lena Peeters, Jos Thys, Pol Van Camp, Ludo Van Gestel

Fotografie : Walter Caethoven (telefoon 03.481.85.70)

Tekeningen : Dirk Liekens, Marc Verreydt

Grafische vormgeving en zetwerk : Walter Caethoven

Eindredactie : Rik Claes

Je kan onze "Poemp" ook op het internet vinden. We beschikken over een eigen, volwaardige webstek. Het adres is: www.depoemp.be. En natuurlijk hebben wij ook een e-postadres: post@depoemp.be

Uitgegeven met de steun van
Kempens Karakter en de Vlaamse Overheid.

© 2017 - Heemkring Davidsfonds Nijlen

Nieuwe abonnementen: Stort 7 Euro op rekening BE 51 8538 1261 0862 van DF Nijlen met vermelding van naam, adres en "abo Poemp".

DE POEMP □ DRIEMAANDELIJKS TIJDSCHRIFT
HEEMKRING DAVIDSFONDS NIJLEN □ 24-STE
REEKS □ NR. 96 □ NAJAAR 2017 □ V. U. : WALTER
CAETHOVEN - ZANDVEKENVELDEN 12A - 2560 NIJLEN